

שז"ת בהלכה לשולחן שבת

מאת הרב משה חיים חנונו שליט"א

גיליון מס' 100

הלכות ישיבה בסוכה

נאמר בתורה "בסכת תשבו שבועת ימים כל האזרח בישראל ישובו בסכת, למען ידעו דרתיכם כי בסכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים אני י-הוה אלהיכם", ופירשו חז"ל שחג הסוכות הוא כנגד ענני הכבוד שהקיף בהם הקב"ה את עם ישראל במדבר לבל יכש שרב ושמש². וכיון שמצוות צריכות כוונה - כאשר יושב בסוכה יכול: שציונו הקב"ה לישב בסוכה 'זכר ליציאת מצרים', ו'זכר לענני כבוד'. עוד דרשו חז"ל על הפסוק 'וענן ה' עליהם יומם' - ששבעה עננים היו, ארבעה - מארבע רוחות העולם, ענן אחד מלמעלה וענן אחד מלמטה ועוד ענן מלפניהם שהיה מיישר לפנייהם את הדרך - הגבוה ממניו והנמוך מגביהו, והורג את הנחשים והעקרבים ומכבד ומרביץ לפנייהם, לזכר שבעה עננים אלו נצטוונו לישב בסוכות שבעה ימים³.

ומבואר בזוהר הקדוש שהוא קדושת שבועת אושפזין עלאין קדישין, אברהם יצחק ויעקב, משה אהרן יוסף ודוד נמצאים יחד אתנו בסוכה. לפיכך היושב בסוכה עליו לשבת בדרך ארץ, בכבוד ובהדר, כנאה וכיאה ליושב בפניהם. ובפרט שחלה קדושה גם על עצי הסוכה וקישוטיה, כמו שאמרו בגמרא: 'מניין לעצי סוכה שאסורין (בשימוש חול) כל שבעה? תלמוד לומר "חג הסוכות שבעת ימים לה"'. ותניא רבי יהודה בן בתירה אומר כשם שחל שם שמים על החגיגה כך חל שם שמים על הסוכה שנאמר חג הסוכות שבעת ימים לה' - מה חג לה' אף סוכה לה'⁴. ולכן לא ישוחח בה בדברים בטלים אלא בדברי תורה, ויש להזהר מאוד להתרחק ממידת הכעס והקפדה בתוך הסוכה, והמשתדל שלא לדבר בסוכה כי אם דברי תורה הש"ת ישפיע עליו שפע קדושה וטהרה משבעה אושפזין עלאין קדישין⁵. מדינא דגמרא יש לברך ברכת "לישב בסוכה" בכל כניסה לסוכה, גם אם נכנס שלא לשם אכילה או שתיה, מברך וחוזר ומברך אפילו כמה פעמים ביום בכל פעם שנכנס לסוכה (אם היה הפסק שיש בו שעור היסח הדעת), כיון שבכל שהייה וישיבה בסוכה מקיימים בה מצווה. אלא שלדעת רבינו תם - אין לברך ברכת "לישב בסוכה" אלא בשעת האכילה בלבד, כיון שאכילה היא עיקר הקביעות, ברכה זו פוטרת גם את שאר עסקיו בסוכה שכולם נטפלים לאכילה ונפטרים בברכת האכילה⁶, וכן נפסק להלכה⁷. ולכן יש לכוון בברכתו שבשעת הסעודה לפטור את שאר הישיבות בסוכה שלא מברכים עליהם, עד לסעודה הבאה שיברך בה שוב לישב בסוכה.

וחייבים בלילה, הולכי דרכים בלילה - פטורים מן הסוכה בלילה וחייבין ביום, הולכי דרכים ביום ובלילה פטורים ביום ובלילה, דכתיב "בסוכות תשבו" ודרשו חז"ל תישבו כעין תדורו - כעין ישיבה בביתו, וכשם שבכל השנה אינו נמנע מלכת לדרך לסחורה, כך כל ימות החג שאינו יו"ט לא הצריכו הכתוב להימנע מלצאת לדרך¹⁷.

האם מותר בחול המועד סוכות לצאת לטיול כשיודע שלא תהיה לו שם סוכה?

נחלקו האחרונים האם מותר לצאת לדרך כשיודע מראש שלא תזדמן לו סוכה ויצטרך לאכול ללא סוכה: יש שכתבו שאסור לצאת לטיול כשלא דואג שתהיה לו סוכה במקום הליכתו, אף אם בגלל זה יצטער שאינו יוצא לטייל בימי החג - אין זה מצטער הפטור מסוכה - מפני שלא פטרה התורה את האדם מסוכה אלא כשמצטער האדם מהישיבה בסוכה עצמה, ולא כשחיובי ישיבתו מונע ממנו תענוג שהיה יכול לעשות לולא חיוב סוכה¹⁸.

אולם אם מטרת הליכתו לדרך אינה לשם תענוג, אלא מחמת שיש לו איזה צורך בזה כגון לצורך פרנסה או רפואה - פטור מדין הולכי דרכים הפטורים מהסוכה¹⁹.

מאידך, אחרונים רבים כתבו שמותר מן הדין לצאת לטיול, מפני שאין זה סתירה ל'כעין תדורו'²⁰, וכתבו עוד שרק כשמסתכל מהמצווה לזמן ממושך הרי הוא מראה שמפקיע את עצמו ממנה, משא"כ כשאינו מתבטל אלא באקראי כגון יציאה לטיול. ולמעשה, כתבו הפוסקים שאם יש לו צורך לטייל אין להחמיר עליו ולמונעו מזה, אך ללא צורך גדול אין ראוי לצאת לדרך ולהיפטר מהמצווה²¹.

ברכת 'לישב בסוכה' על עצם השהייה בסוכה, כיון שגם לדעת רבינו תם שאין מברכים ברכת לישב בסוכה אלא בשעת אכילה, כל זה דווקא כאשר אוכל בפועל שאז פוטר את שאר שהייתו בסוכה בברכת האכילה, אולם כשאין כוונתו לאכול כלל נמצא שאין מה שיפטור את ישיבתו ושהייתו בסוכה, ולכן צריך לברך 'לישב בסוכה' על ישיבה זו, וכן נוהגים בני אשכנז¹².

אולם, מנהג בני ספרד שאין מברכים "לישב בסוכה" אלא בשעת אכילת פת או מיני מזונות כשיעור קביעות סעודה בלבד¹³. ומכל מקום אם יש באפשרותו נכון להשתדל ולהתאמץ לאכול פת או מיני מזונות בשיעור קביעות סעודה כדי לברך 'לישב בסוכה' ולפטור את השהייה ששהה בסוכה, או שיצא ידי חובה מאחר האוכל ומברך, ואם אין מי שיברך ירהר הברכה בליבו¹⁴.

האם מותר לכתחילה לאכול אכילת עראי מחוץ לסוכה?

מותר לאכול אכילת עראי חוץ לסוכה. אכילת עראי פירושה - פת עד כביצה (54 גרם), שתנית מים ויין ואכילת פירות מותרים גם בשיעור גדול, והמחמיר על עצמו שלא לשתות אפילו מים חוץ לסוכה הרי זה משובה¹⁵. ומכל מקום אם רוצה שלא להחמיר על עצמו באכילת עראי חוץ לסוכה - רשאי, ואינו נחשב כמי שאינו מדקדק במצוות¹⁶.

הולכי דרכים - האם צריכים להימנע מאכילה ולינה עד שיגיעו למקום שיש בו סוכה, או שרשאים לאכול וללון חוץ לסוכה?

הולכי דרכים ביום - פטורים מהסוכה ביום

על איזה אכילה מברכים ברכת "לישב בסוכה"?

אכילת לחם - מעל שיעור כביצה (כ-54 גרם) חייבת בסוכה ומברכים עליה ברכת "לישב בסוכה". לגבי מיני מאפים ועוגיות⁸: מנהג בני אשכנז - לברך 'לישב בסוכה' על כל אכילה החייבת בסוכה והיינו משיעור כביצה ומעלה (54 גרם). אלא ששוב וראוי שלאחר האכילה ישב זמן מה בסוכה כדי שהברכה תחול גם על האכילה וגם על הישיבה שאחריה⁹.

אולם, מנהג בני ספרד - שלא לברך ברכת "לישב בסוכה" על מאפים ועוגיות אלא אם כן אוכל מהם שיעור 'קביעות סעודה' (ראה בהערה)¹⁰, אף שחייבים בסוכה כבר משיעור כביצה (כ-54 גרם). כמו כן, תבשיל קדירה מחמשת מיני דגן (כגון פסטה, אטריות, קוסקוס וכדומה) - אם אוכל ממנו שיעור כביצה ומעלה אף שחייב בסוכה אינו מברך 'לישב בסוכה', אלא אם כן אכל ממנו שיעור קביעות סעודה שאז מברך 'לישב בסוכה', אף שלא מתחייב בהם בברכת המזון¹¹.

המבקר בסוכת חברו לצורך שיחה או לימוד משותף ואינו מתכוון לאכול שם, האם צריך לברך "לישב בסוכה" על עצם שהייתו בסוכה או לא?

נחלקו הפוסקים באדם המתארח בסוכת חברו ואינו מתכוון לאכול שם האם יברך על ישיבה זו, דעת רוב האחרונים שאם במהלך ישיבתו הנוכחית בסוכה לא יאכל שיעור המחייב בברכת "לישב בסוכה" (כפי שהתבאר לעיל), הרי הוא צריך לברך

והערות אות ל'), שאסור הדבר משום שמבואר בגמ' (פס"ד) שאין להקציף דם או לשתות משקה משלשל בימי החג למי שמצטער בכך, מפני שהדבר גורם לו להיפטר מן סוכה, וא"כ כ"ש שאין לו ללכת לטיול לשם תענוג כשע"י זה יתבטל ממצוות סוכה, וכ"פ בחז"ל עמוד קס"ו.
20 ואינו נעש בכך כמי שמסתכל במצווה עשה, שהרי מבואר בתוס' (ערכין ב' ע"ב) שרק כשעושה תחבולות כדי להיפטר נעש על כך משום שהוא כבזוי למצווה, אך לא כשמסתכל רק מחמת שרוצה לטייל.
21 הגר"ש אלישיב זמן שמחמיר פ"ב ס"ק ב' אות ד', ספר הערות למס' סוכה כ"ו ע"א, קובץ תשובות (ח"ב ס' ל"ז), הגר"נ קרליץ חוט שני סוכות פ"ב ס"ק ט', וכדבריהם

הרב סע"י. בא"ח שנה א' האוינו ס"ח, חזו"ע עמוד קל"ב.
14 כף החיים סימן תרל"ט אות צ"ז.
15 שו"ע סימן תרל"ט ס"ב.
16 אפילו תלמיד חכם. בה"ל סימן תרל"ט ד"ה אבל מותר בשם הר"ן, חזו"ע עמוד ק"מ.
17 גמרא סוכה דף כ"ז, ופרש"י שם.
18 וכתבו עוד שבלאו הכי מבואר בגמ' (מנחות מ"א ע"א) שמי שמסתכל מקום מצוות עשה נעש על כך בשעת חרון אף, ומי שמסתכל ממצוות סוכה כשאין לו צורך אלא שרוצה להתענג, הרי הוא בכלל זה.
19 שו"ת אגרות משה (או"ח ח"א סי' צ"ג, אה"ע ח"ד סי' ל"ב אות ח'), וכן כתב הגר"ש איועירב (ספר הסוכה פסקים

(כ-162 גרם) יכול לברך מדין ספק ספיקא במצווה דאורייתא שמברכין, וכן מבואר בהח"א במזיק ברכה סימן תרל"ט אות ה' שכתב שצריך קביעות סעודה במזונות כדי לברך לישב בסוכה, ובספרו חיים שאל ח"א סימן ע"א אות א' כתב שבשיעור ג' ביצים יברך לישב בסוכה, הובא בכה"ח אות ל"ג.
11 שו"ע סימן תרל"ט ס"ב, משנ"ב ס"ק ט"ז, חזו"ע עמוד קל"ז.
12 משנ"ב סימן תרל"ט ס"ק מ"ח בשם הט"ו והח"י אדם ועוד אחרונים.
13 סתמות לשון השו"ע סי' תרל"ט ס"ח שנתנו שאין מברכים אלא בשעת האכילה, מאמר מרדכי אות ח', שו"ע

1 ויקרא כג פסוק מב-מג.
2 סוכה י"א ע"ב.
3 פורשת בהעלותך י' ל"ד.
4 סוכה ט' ע"א.
5 זוהר פורשת אמור דף ק"ג ע"ב.
6 ברכות י"א ע"ב ד"ה שכבר.
7 שו"ע סימן תרל"ט ס"ח.
8 סימן תרל"ט ס"ב בשו"ע ובמשנ"ב ס"ק ט"ו, כה"ח אות ל"ג ול"ט.
9 משנ"ב ס"ק ט"ו.
10 שיעור ד' ביצים, (כ-216 גרם) אור לציון עמוד קפ"א, ובחזו"ע (עמוד קל"ד) כתב לחדש שגם באכילת ג' ביצים

האם יש ענין בנטילת ד' מינים בסוכה, והאם יברך על ארבעת המינים בסוכה בביתו גם קודם התפילה?
לפי הפוסקים הפשטנים אין ענין מיוחד בנטילת

ארבעת המינים בסוכה, אולם לפי רבותינו המקובלים יש ענין חשוב ליטול ד' מינים בסוכה דווקא, ולכתחילה עדיף שזה יהיה אחר תפילת שחרית (אם יש סוכה בחצר בית הכנסת) שהיא השעה הראויה לכך לפי סדר תיקוני התפילה,

אך אם אין סוכה בבית הכנסת, עדיף שיטול את הלולב קודם התפילה בסוכת ביתו עם ברכה, ואת העננועים שבהלל יעשה בבית הכנסת ולא יברך שוב, גם בחלק מהפוסקים הפשטנים הובאה הנהגה זו²².

דיני חול המועד סוכות

ימים שבין יום טוב ראשון של חג סוכות ליום שמיני עצרת, נקראים "חול המועד", בתורה נקראו ימים אלו בשם "מקראי קודש"²³. וכן אנו מזכירים אותם בתפילת המוספים בשם "מקרא קודש". ומצווה להרבות בהם בלימוד התורה, ואסורים הם בעשיית מלאכה כדי שלא יהיו כשאר ימות החול²⁴. ראוי לכבד את חול המועד בכסות נקיה²⁵, וכן יש לכבדו במאכל ומשתה, ומצווה עשה מן התורה לשמוח בחול המועד²⁶, ולכתחילה טוב לאכול פת בסעודת הלילה ובסעודת היום של חול המועד, ומצווה לשמוח בבשר ויין, ולשמח את הנשים בבגדים חדשים ותכשיטים²⁷.

היינו שסיים "יהיו לרצון" האחרון הסמוך ל"עושה שלום". גם אם עדיין לא עקר רגליו (לאמירת "עושה שלום"). אולם אם דרכו לבקש עוד בקשות גם אחרי "יהיו לרצון" האחרון, אם נזכר קודם שיפסע לאחוריו - חוזר לרצה⁴³. מי שמסופק אם אמר "יעלה ויבא" או לא - חוזר⁴⁴.

מי ששכח להזכיר 'יעלה ויבא' בברכת המזון של סעודות חול המועד, האם חוזר?

כיוון שאין חובה לאכול לחם בסעודות חול המועד, מי ששכח לחם ושכח להזכיר בברכת המזון 'יעלה ויבא' אינו חוזר. שכן הוא הכלל, בזמן שאין חובה לאכול לחם, השוכח להזכיר יעלה ויבא, אינו צריך לחזור⁴⁵.

זמנים שקוראים בפרשת המועדות, האם מחויבים בקריאת שנים מקרא?

חובת הקריאה של שנים מקרא היא רק בפרשיות השבוע שנקראות על הסדר, אבל הקריאות שקוראים במועדות (ימים טובים, חול המועד, שבת חול המועד) אין צריך לקרואן שנים מקרא ואחד תרגום. אך את פרשת וזאת הברכה שקוראים בשמחת תורה חובה להשלימה, כיון שזה חלק מסיים פרשיות התורה, ויקראנה ביום הושענא רבה, וישלימה לכל האמורא קודם קריאת התורה ביום שמחת תורה שאז הוא סיום התורה, או יחד עם קריאת התורה ביום שמחת תורה⁴⁶.

האם חייב לאכול בשר ולשתות יין בחול המועד?

גם בחול המועד נאמר הציווי של "וְשִׂמְחָתָּ בַּחֲגֹךָ אֶתְּךָ וּבִנְךָ וּבִתְּךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמָּתְךָ וְהָלַי וְהָגֵר וְהִיְתוּם וְהָאֲלֻמָּה אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ", קבעו חכמים שמצוות השמחה באה לידי ביטוי במאכל ומשתה וכסות נקיה, שכן הסעודות והבגדים הם דברים שאנשים רגילים לשמוח בהם⁴⁷. לפיכך, מצווה לקבוע בכל אחד מימי חול המועד שתי סעודות, אחת בערב ואחת ביום, ומצווה לקבוע סעודה על הפת, ולאכול מאכלים משמחים, בשר וכדומה, ומצווה לשתות בסעודות אלו יין משמח כשיעור רביעיית⁴⁸. אמנם, כיון שימי 'חול המועד' אינם חשובים כיום טוב, קביעת סעודות מכובדות על לחם היא מצווה ולא חובה, ומי שאינו מעוניין לאכול לחם בסעודות - רשאי. וכן מי שאינו רוצה להרבות במאכלים ואינו רוצה לשתות יין - רשאי. ובלבד שארוחתו בחול המועד תהיה משובחת מארוחתו ביום חול. ויש להיזהר בימים אלו לכבדו ולענגו, ואמרו חכמים: "המבזה את המועדות - אין לו חלק לעולם הבא"⁴⁹.

תיקון תקלה ברכב, האם מלאכה זו מותרת בחול המועד?

רכב שהתקלקל בחול המועד ויש צורך בתיקון הרכב בשביל שמחת המועד כגון שרוצה לטייל עם משפחתו או לבקר את קרוביו - מותר לתקנו בחול המועד רק בתיקון 'מעשה הדין' בלבד, כגון תקן בגלגל או החלפת נורה שנשרפה וכדומה. אך אם התיקון דורש 'מעשה אומן' כגון להכניס רכב לטיפול תקופתי, או החלפת חלק שהתקלקל קודם המועד וכן אם אינו זקוק לרכב במהלך המועד - אסור. אולם, אם מניעת הטיפול ותיקון התקלה באופן מיידי, יגרמו הפסד מרובה לבעל הרכב - כגון שיצטרך להוציא הוצאות מרובות עבור נסיעות וכדומה, מותר לתקנו בחול המועד שהרי זה כדבר האבד³⁴.

הנוסע לכותל בימי חול המועד, ורואה ערי יהודה וירושלים והמקדש בחורבן האם צריך לקרוע בחול המועד?

אין קורעין בשבת ויו"ט ואף בחול המועד נוהגים שלא לקרוע, אף שקורעים על מת בחול המועד³⁵, מכל מקום על המקדש אין קורעים בחול המועד³⁶.

האם יש עניין לעלות לרגל בחול המועד גם בזמן שאין בית המקדש קיים?

אף על פי שמצוות הראיה תלויה בהבאת קרבן, ובזמן הזה שבית המקדש חרב בעוונותינו אי אפשר להקריב קרבן ראה ולכאורה אין מצווה לעלות לרגל³⁷. אולם, לדעת אחרונים רבים גם בזמן הזה, למרות שאין חובה, העולים לרגל מקיימים מצווה, ובפרט כשעולים לכותל המערבי³⁸. וכבר נהגו מימי קדם לעלות לרגל לירושלים בימי חול המועד, ולשפוך שיח על יד שריד בית מקדשנו³⁹.

מי ששכח להזכיר 'יעלה ויבא' בתפילות שמונה עשרה של ימי חול המועד, האם חוזר להתפלל?

בתפילות חול המועד מזכירים 'יעלה ויבא', ואם לא אמר - חוזר⁴⁰. אם נזכר קודם שהזכיר שם ה' של ברכת 'המחזיר שכינתו לציון' - יחזור ל'יעלה ויבא' וימשיך משם. ואם נזכר אחר שהזכיר שם ה' - יחתום 'למדני חוקיך', ויחזור ל'יעלה ויבא' וימשיך משם. ואם חתם 'המחזיר שכינתו לציון', ועדיין לא התחיל 'מודים' - אומר 'יעלה ויבא' בין ברכת 'רצה' לברכת 'מודים', וממשיך 'מודים'. ואם כבר התחיל 'מודים' - חוזר לרצה ואומר 'יעלה ויבא' וממשיך כסדר⁴¹. ואם נזכר אחר שסיים תפילתו חוזר לראש התפילה⁴². סיום התפילה -

האם מותר בחול המועד ללכת לבדיקה תקופתית אצל רופא?

כתבו האחרונים שאין ללכת לרופא לבדיקה שגרתית בחול המועד, הואיל ואין בכך תועלת למועד. אמנם כאשר מדובר ברופא מומחה, שאם לא יקח את התור הפנוי בחול המועד, יפסיד את האפשרות להיבדק אצל רופא מומחה כמוהו, מותר ללכת אליו בחול המועד, שהרי זה כ'דבר האבד'²⁸. וכן מותר לבצע בחול המועד כל טיפול רפואי שנועד להסרת צער, שאף זה מצורכי הגוף²⁹.

האם אפשר לקבוע שיעורי לימוד נהיגה בחול המועד?

כתבו הפוסקים שאין לקבוע שיעורי לימוד נהיגה בחול המועד, אף שאז זמנו פנוי יותר ללימודה זו - משום שנסיעה ברכב יש בה מלאכה מן התורה, ומלאכה זו הותרה רק לצורך המועד³⁰.

אם אירע קצר חשמלי בבית, האם מותר להזמין חשמלאי לבצע תיקוני חשמל בחול המועד?

יש להבחין בין סוגי התיקונים: תיקון 'מעשה הדין' כגון לחבר את החוטים לתקע נחשב לפעולה המותרת בחול המועד, כיון שאין צריכים לזה ידיים מיומנות. אבל תיקון שצריך בשבילו חשמלאי מוסמך נחשב 'מעשה אומן' ואין לעשותו אפילו לצורך המועד.

אלא אם כן התיקון נצרך לצורך אכילה (וחשוב מכשירי אוכל נפש), כגון שאין לו חשמל בבית ויושב בחושך, או שאין חשמל במקום שאוכלים או שהחשמל משמש להנחת האוכל כתנור או מקרר שהאוכל הנמצא בו יתקלקל, באופן זה מותר אפילו להזמין חשמלאי אומן לתקנו. וכן אם העדר אור החשמל מונע ממנו מללמוד תורה, אפשר להקל לתקנו משום שזה בגדר 'דבר האבד'³¹.

מי שנשכרו לו המשקפיים, האם מותר לתקן או לקנות משקפיים חדשות בחול המועד?

אם בלא המשקפיים קשה לו לראות מותר לתקנם החול המועד אף אם התיקון הוא 'מעשה אומן', אך אם המשקף אינו נצרך לו כל כך כגון שהוא רואה טוב אך רק זקוק לחידוד, מותר בתיקון פשוט מעשה הדין בלבד, מכל מקום, אסור להחליף מסגרת לצורכי נוי³², וכן משקפי שמש אם הם רק לתענוג אסור לתקנם, אך אם הוא לובשם מחמת בשעיונים אינם בריאות ומזיק להם אור השמש, מותר³³.

מפורש ברבנו מנחם (רמב"ם פ"ו מהלכות סוכה ה"ד) שמוותר לצאת לדרך אם רוצה, אך אין ראוי לאדם הגון לצאת מביתו ברגל כי אם לדבר מצווה.
22 שער המונות דף ק"ג ע"ד, בה"ח ס"ה תרמ"ד אות ג' וס' תרנ"א אות מ"ו, משנ"ב ס"ה תרנ"א ס"ק ל"ג ושע"צ ש"ס.
23 ויקרא כ"ג ל"ז, גמ' חגיגה י"ח.
24 רמב"ם פ"ו מה' יו"ט ע"פ הגמ' בחגיגה י"ח. ונחלקו הראשונים אם אסור זה מה' או מדרבנן מפני שמצינו בתורה שקראו מקרא קודש והרי הוא זמן חגיגה במקדש, לפיכך אסורו במלאכה כדי שלא יהיה כשאר ימות החול שאין בהם קדושה כלל, משנ"ב סימן תקל סק"א.
25 תוס' ברייתו ז' ע"א ע"פ המכילתא, מנ"א ר"ס תקל' בשם התניי, וכן נהג מהר"ל.
26 רש"י אבות פ"ג משנה י"א, סנהדרין צ"ט ע"פ המבוא

40 שו"ע סימן תצ סעיף ב.
41 שו"ע סימן תכב סעיף א, ומשנ"ב שם ס"ק ה.
42 שו"ע שם.
43 משנ"ב שם ס"ק ז-ט.
44 ק"ו מראש חודש, משנ"ב שם ס"ק י.
45 שו"ע סימן קפח סעיף ז.
46 שו"ע ס"ה רפ"ה סעיף ו'.
47 מבחינה מסוימת גם חול המועד נחשב 'מקרא קודש', ולכן מצווה לקדשו 'במאכל, במשתה ובכסות נקיה' (ספרא אמור כ"ב ד).
48 משנ"ב סימן תקל סעיף ס"ק א, ולדעת הגר"א יש מצווה קיומית מהתורה באכילת מצה כל שבעה. (מעשה רב סימן קפא).
49 אבות ג, יא; רש"י ורע"ב.
34 שו"ע סימנים תקלו. תקלו. חול המועד כהלכות פ"ו, ע"ד.
35 כמבואר בסימן תקמ"א ס"י.
36 שיש לדמותה לליקוט עצמות שאין קורעים בחול המועד, ואינו דומה לקריעה על מת הואיל והיא אבילות ישנה. ארוחות רבנו ח"ב עמ' קמ"ט בשם הקהילות יעקב, אש"י איש אור"ח ח"ג פ"ג סט"ו בשם הגריש"א, חוט שני עמ' שצ"ו, אור לציון ח"ג פ"ל סימן ה'.
37 מנחת חינוך תפט, ב; נודע ביהודה (תניינא אור"ח צד); ר' יהונתן אייבשיץ (יערות דבש ח"א דרוש יב).
38 חת"ס (תורת משה, הספד שבסוף פרשת אמור); שדי חמד (ח"ו, פאת השדה מערכת א"י ט); שו"ת שיח ציחק (עמ' קמב); אור לציון (כ"ד, כז, יב); ויחז"ד (א, כה).
39 מהר"ם א, קלד.